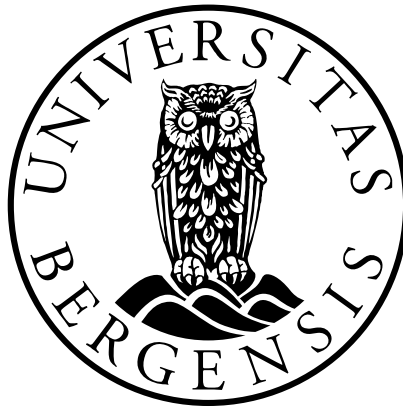

Ungdomsstraff

Er det behov for reform?

Kandidatnummer: 61

Antall ord: 12320

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

11.05.2020

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning	2
1.1 Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet	2
1.2 Presisering og avgrensning	3
1.3 Rettskilder	4
1.4 Metode og struktur	5
2 Å straffe barn	6
2.1 Historikk og bakgrunn	6
2.2 Grunnleggende hensyn	8
2.3 Et komparativt blikk	10
3 Ungdomsstraffens innhold og oppbygning	12
3.1 Vilkårene for ungdomsstraff	12
3.1.1 Ungdomsstraffens øvre og nedre grense	13
3.2 Gjennomføring av ungdomsstraff	15
4 Fungerer dagens ungdomsstraff?	17
4.1 Ungdomsstraffens straffende element	17
4.1.1 Fængselsstraff – en «ris bak speilet» eller et fristende alternativ?	17
4.1.2 Et gjenopprettende ungdomsstormøte	22
4.2 Er ungdomsstraff en individuelt tilpasset reaksjon?	27
4.3 Ungdomsstraff og domstolskontroll	31
5 Avsluttende betraktninger	35
Kildeliste	38

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet

Tema for oppgaven er ungdomsstraff. Oppgavens problemstilling er om det er behov for reform av ungdomsstraffen. Ungdomsstraff er en straffereaksjon som trådte i kraft 1. juli 2014. På grunn av at straffarten kun har eksistert i knappe seks år, er en problemstilling om reformbehovet særlig aktuell. Målgruppen for ungdomsstraff er personer mellom 15 og 17 år som har begått gjentatt og/eller alvorlig kriminalitet.¹ Dette er personer som etter loven er å regne for mindreårige.²

Unge lovbreakere har i flere århundrer stilt strafferettspleien overfor prinsipielle og praktiske utfordringer. Det følger av lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 20 bokstav a at ungdom over 15 år er strafferettslig tilregnelige, noe som medfører at ungdom over 15 år kan straffes dersom de begår lovbrudd. Straff blir tradisjonelt definert som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertredeisen, i den hensikt at han skal føle det som et onde.»³ Det har lenge vært et alminnelig standpunkt i strafferettspleien at det er lite rimelig å tilregne et barn fullt ansvar for sine handlinger. Dette standpunktet innebærer at barn som begår kriminalitet ikke skal straffes like hardt som voksne. Et barn er i en modningsprosess og kan derfor påføres utilsiktede skadevirkninger av å bli straffet med spesielt tyngende og inngripende straffereaksjoner, som for eksempel ubetinget fengsel.⁴ Før ungdomsstraff kom som ny straffart i 2014, fantes det imidlertid ikke en egen straffereaksjon beregnet på barn og ungdom.

Dagens ungdomsstraff skal først og fremst fungere som et reelt alternativ til ubetinget fengselsstraff.⁵ I ungdomsstraffens forarbeider uttalte lovgiver at det overordnede målet med innføringen av en ny straffereaksjon beregnet på ungdom, var at

¹ Dette følger av lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 52 a bokstav a jf. § 20 bokstav a, og straffeloven § 52 a bokstav b

² Dette følger bl.a. av Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven) § 8

³ Den tradisjonelle definisjonen av straff er presentert i bl.a. Rt-1977-1207, på s.1209

⁴ I Prop. 135 L pkt. 9.6.1.4 uttalte lovgiver bl.a. at «de negative virkningene av fengselsstraff [vil] ... i større grad gjøre seg gjeldende for barn».

⁵ Se NOU 2008: 15 pkt. 10.1. Se også straffeloven § 52 a. «Ungdomsstraff ... kan idømmes i stedet for fengselsstraff»

«barn ikke skal settes i fengsel».⁶

Ved at ungdomsstraff erstatter fengselets fysiske kontroll med sosial kontroll ønsker lovgiver å forhindre gjentatt kriminalitet, sikre befolkningen trygghet, og gjenopprette skaden den unge lovbryster har voldt en eller flere fornærmede.⁷

1.2 Presisering og avgrensning

Med utgangspunkt i de hensyn som gjør seg gjeldende ved fastsettelse av straff overfor barn og unge, vil det i denne oppgaven foretas en analyse av dagens ungdomsstraff og virkningene av straffarten slik den fremtrer i dag. Det vil videre foretas en inngående drøftelse av behovet for reform av ungdomsstraffen. Behovet for reform av ungdomsstraff er oppgavens kjerne og omdreiningspunkt. Av hensyn til oppgavens omfang, vil oppgaven i all hovedsak fokusere på straffartens hovedelementer.⁸

I Store Norske Leksikon defineres reform som «en forandring av de bestående forhold som er, eller som er ment å være, til det bedre.»⁹ Siktemålet med denne oppgaven er å undersøke om det har oppstått uheldige sider ved ungdomsstraffen, som det er mulig å forandre slik at lovgivers intensjon med straffarten blir ivaretatt på en bedre måte.

For å kunne være mest mulig helhetlig og presis i min analyse vil det for det første avgrenses mot den mildere strafferettslige reaksjonen ungdomsoppfølging, som ble ikraftsatt samtidig som ungdomsstraff.¹⁰ Det vil videre avgrenses mot hvordan personer under 18 år blir behandlet i straffeprosessen. Noen elementer fra straffeprosessen vil likevel bli nevnt, blant annet når innholdet i dagens straffereaksjon blir beskrevet i del 3 *Ungdomsstraffens innhold og oppbygning*, og i drøftelsen av domstolskontroll av ungdomsstraff i punkt 4.3 *Ungdomsstraff og domstolskontroll*. En ytterligere begrensning vil foretas når det blir tatt et komparativt blikk i punkt 2.3. Av hensyn til oppgavens omfang vil kun et utvalg av sammenlignbare reaksjonsformer i andre land bli trukket frem. Det komparative sammenligningsgrunnlaget vil i denne oppgaven begrenses til Nord-Irland, Danmark og

⁶ Prop. 135 L pkt. 1.1

⁷ Se Prop. 135 L pkt. 1.1

⁸ Ungdomsstraffens hovedelementer er først og fremst ungdomsstormøtet og ungdomsplanen (se punkt 3.2 *Ungdomsstraffens innhold og oppbygning*)

⁹ Gundersen, Dag, *Reform*, første avsnitt, <https://snl.no/reform> (hentet 4. mars 2020)

¹⁰ Innholdet i ungdomsoppfølging fremgår av straffeloven § 30 bokstav g

Sverige. Det bemerkes også at fengselsstraff som sammenligningsgrunnlag (i punkt 4.1.1) begrenses til ungdomsstraffens subsidiære fengselsstraff. Det går altså ikke nærmere inn på innholdet av betinget og ubetinget fengselsstraff som selvstendige straffereaksjoner.

1.3 Rettskilder

Straffarten ungdomsstraff er hjemlet i straffeloven av 2005 § 52 a, men selve gjennomføringen av straffereaksjonen reguleres i lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven). Både straffeloven og konfliktrådsloven vil derfor være viktige rettskilder gjennom hele oppgaven. Ved klarleggingen av de grunnleggende hensynene bak ungdomsstraff vil også Grunnloven og FNs barnekonvensjon (BK) være relevante rettskilder. Videre er ungdomsstraffens forarbeider svært utførlige og vil derfor være en sentral rettskilde i min oppgave.

En naturlig konsekvens av at ungdomsstraff er en såpass ny straffart, er at det finnes en begrenset mengde rettspraksis som omhandler straffarten. Frem til i dag har det kun vært oppe tre saker til Høyesterett som direkte gjelder ungdomsstraff. Dette vil på den andre siden medføre at de tre dommene som foreligger vil være relevante når det i oppgaven skal undersøkes hvilke konkrete virkninger ungdomsstraffen har fått i praksis. Nyere rettspraksis (fra 1. juli 2014) vil være særlig relevant når det blir gått nærmere inn på ungdomsstraffens øvre og nedre grense i punkt 3.1.2. Rettspraksis som omhandler ungdomsstraff vil også bli trukket frem i punkt 4.1.1 *Fengselsstraff – en «ris bak speilet» eller et fristende alternativ?* Når det ses nærmere på ungdomsstraffens historikk og bakgrunn i punkt 2.1, vil eldre rettspraksis også ha relevans for oppgaven. Det samme vil gjelde når grunnleggende hensyn for straff av barn blir presentert i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*.

Reformbehovet skal drøftes i del 4 (*Fungerer dagens ungdomsstraff?*). Her vil det være relevant å sammenligne dagens ungdomsstraff med den nye reaksjonsformen fra 2016, Narkotikaprogram med domstolskontroll. Forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll av 2017 vil derfor være en relevant rettskilde for oppgaven. Særlig vil denne rettskilden være relevant når alternativer til dagens ordning med ungdomsstraff blir drøftet i del 4. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet kom Nordlandsforskning med en omfattende rapport i 2019, som heter *Mellom hjelp og straff*. På grunn av at rapporten tar for seg problemstillingen «Fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen?», vil

denne rapporten ha relevans for oppgavens drøftelse av ungdomsstraffens reformbehov. Nordlandsforsknings rapport kan imidlertid ikke sies å være en rettskildefaktor, og rapporten har derfor liten til ingen rettskildemessig vekt.¹¹

1.4 Metode og struktur

Denne oppgaven vil ha en utpreget tematisk innfallsvinkel, hvor hovedelementene i ungdomsstraffen og lovgivers intensjon med straffereaksjonen vil stå sentralt. Innledningsvis vil ungdomsstraffens opphav, målsetting og grunnleggende hensyn bli presentert (del 2 *Å straffe barn*). I del 3 vil det foretas en kort redegjørelse av straffartens innhold og oppbygning.

I del 4 *Fungerer dagens ungdomsstraff?* blir det deretter foretatt en omfattende drøftelse av det konkrete reformbehovet, med utgangspunkt i ungdomsstraffens målsetting og grunnleggende hensyn. Videre i del 4 vil det være naturlig å foreta noen rettspolitiske betraktninger av hvordan en eventuell reform vil påvirke ungdomsstraffen i positiv og/eller negativ forstand. Det vil deretter forsøkes å presentere ulike alternativer til dagens ungdomsstraff, som oppfattes som mer i tråd med lovgiverintensjonen og de grunnleggende hensyn bak straffarten. I del 5 vil oppgaven avsluttes med noen avsluttende betraktninger omhandlende ungdomsstraffens reformbehov.

¹¹ Se bl.a. Eckhoff, *Rettskildelære*, Oslo 1993

2 Å straffe barn

2.1 Historikk og bakgrunn

Gjennom hele det forrige århundre har det vært diskutert hvordan samfunnets yngste lovbrøyttere skal behandles. I forarbeidene til dagens ungdomsstraff uttales det at

«[s]ynet på hvordan det bør reageres mot unge som bryter loven, har skiftet mellom straff, opplæring og behandling».¹²

I 1896 ble den strafferettslige lavalder hevet fra 10 år til 14 år.¹³ I 1919 ble det opprettet læreanstalter for lovbrøyttere under 21 år som hadde behov for oppdragelse og opplæring. Allerede før Lov om oppdragende behandling av unge lovbrøyttere av 1. juni 1928 (arbeidsskoleloven), sto tanken om at unge lovbrøyttere hadde behov for en oppdragende reaksjon, fremfor en tradisjonell straff, sentralt. På arbeidsskolene skulle unge lovbrøyttere mellom 18 og 23 år få praktisk opplæring til fordel for en tradisjonell fengselsstraff. En ung lovbrøytter kunne oppholde seg på en arbeidsskole i opp til 2 år (i særlige tilfeller opp til 3 år), og behandlingen tok særlig sikte på moralsk utvikling og yrkesmessig opplæring.¹⁴

Arbeidsskolen ble imidlertid kritisert for å være en urettferdig og ineffektiv reaksjon på lovbrudd, og arbeidsskolen ble i Ungdomsreaksjonsloven av 1965 erstattet av reaksjonsformen ungdomsfengsel.¹⁵ Når ungdomsreaksjonsloven ble vedtatt, fikk særreaksjonene for unge lovbrøyttere under 21 år et mer tydelig strafferettslig preg. Loven førte til at straff igjen ble hovedformålet med reaksjonen, da ungdomsfengsel i stor grad ble sammenlignet med tradisjonell fengselsstraff. Ungdomsreaksjonsloven ble likevel også kritisert, blant annet fordi reaksjonen ikke førte til en forbedring i konkret kriminalitetsforebygging. Loven ble opphevet etter ti år, og ungdomsfengsel som straffereaksjon ble dermed avviklet.

¹² Prop.135 L pkt. 2.5.2 s. 15

¹³ Gröning, Linda, «Kriminell lavalder – noen utgangspunkter», *Tidsskrift for strafferett* 04/2014, s. 316

¹⁴ Store Norske Leksikon, *Arbeidsskole – straff*, tredje avsnitt, https://snl.no/arbeidsskole_-_straff (lest 17. mars 2020)

¹⁵ Lov 9. april 1965 om strafferettslege åtgjerder mot unge lovbrøytarar (Ungdomsreaksjonsloven)

Debatten om hvordan samfunnet skulle håndtere unge lovbreakere skjøt fart utover 1970- og 1980-tallet. Den strafferettslige lavalder ble på nytt hevet i 1991, denne gangen til 15 år.¹⁶ På 1990-tallet fortsatte det å skje en del større endringer i straffelovgivningen som hadde betydning for behandling av unge lovbreakere. I 1999 ble FNs barnekonvensjon¹⁷ inkorporert i menneskerettsloven,¹⁸ og konvensjonen har de siste to tiårene fått stor betydning for barns rettigheter i norsk strafferettspleie. Fra og med 1990-tallet har det overordnede målet med å straffe barn og unge vært rehabilitering og atferdsendring hos den enkelte domfelte.¹⁹

Etter at ny straffelov ble vedtatt i 2005 har det blitt gitt enkelte særbestemmelser om mindreårige lovbreakere. Ubetinget fengsel kan for eksempel bare idømmes når det er særlig påkrevd, og fengselsstraffen kan uansett ikke overstige 15 år.²⁰ I 2012 ble straffeloven § 40 om forvaring endret til å gjelde siktede under 18 år kun dersom det foreligger «helt ekstraordinære omstendigheter». Terskelen for å idømme ungdom forvaring ble med dette hevet, da loven tidligere ikke oppstilte noen begrensning i hvorvidt barn kunne idømmes denne inngripende straffereaksjonen. Departementet uttalte i den anledning at «lovbryterens unge alder er et tungtveiende moment ved valg av reaksjon», og at «forvaring tilnærmet aldri bør benyttes på [mindreårige] lovbreakere».²¹ Disse lovendringene har sin bakgrunn i det kravet som følger av barnekonvensjonen om at det må tas hensyn til barnets beste ved reaksjonsfastsettelsen.²²

Hensynet til barnets beste innebærer at domstolene kun kan reagere med fengselsstraff overfor barn i helt spesielle tilfeller, eksempelvis i tilfeller hvor et barn har begått drap eller andre svært alvorlige lovbrudd. I begynnelsen av 2000-tallet var det et alminnelig synspunkt at det i de fleste saker som omhandlet reaksjonsfastsettelse overfor barn, burde ilegges betinget fengselsstraff eller samfunnsstraff (tidligere kalt samfunnstjeneste). I praksis ble ikke de høyeste ubetingede fengselsstraffene idømt barn under 18 år.²³ Til tross for dette tok det nærmere 40 år før vi igjen fikk en helt egen straffart rettet mot unge lovbreakere;

¹⁶ Lov 12. juni 1987 nr. 51 om endringer i straffeloven m.m. § 46

¹⁷ FNs konvensjon 20. november 1989

¹⁸ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

¹⁹ Prop. 135 L pkt. 2.5.2 s.16

²⁰ Dette følger av straffeloven § 33

²¹ Prop. 135 L pkt. 9.7.4

²² Se særlig FNs barnekonvensjon art. 37 bokstav b og art. 40. Et slikt krav følger nå også av Grunnloven § 104 første ledd.

²³ NOU 2008: 15 pkt. 6.1.7.7.2

ungdomsstraff.²⁴ Ved å tilføye en helt ny straffart beregnet på ungdom, var lovgivers intensjon å redusere bruk av fengselsstraff overfor barn og unge i større grad enn det positivt tidligere la til rette for.²⁵ Ungdomsstraff ble med dette en av totalt seks hovedstraffer i Norge.

2.2 Grunnleggende hensyn

Straffelovgivningens overordnede formål er å motvirke de handlinger som er kriminalisert, ved å påføre en lovbrøyer en omfattende negativ reaksjon.²⁶ Som allerede nevnt i punkt 1.1, er straff «et onde som ... skal føles som et onde». Straff skal med andre ord være en velkjent trussel i samfunnet, som på den måten skal virke preventivt ved å ha en avskrekkende virkning. Straff anvendes dermed også som et virkemiddel for å skape og opprettholde den sosiale ro i samfunnet. Videre er rettssikkerhetshensyn og likebehandlingshensyn særlig relevante hensyn i strafferettspleien. Grovt sett innebærer rettssikkerhet at rettsstaten kun skal kunne opptre på en betryggende måte, og at inngrep overfor den enkelte skal kunne kontrolleres. Det er viktig å ha i bakhodet at grunnleggende hensyn bak strafferettspleien som helhet ikke nødvendigvis vil gjøre seg gjeldende i like stor grad i alle tilfeller. Vekten av de ulike hensynene vil blant annet avhenge av hvilken del av strafferetten det dreier seg om. Når det kommer til ungdomsstraff, vil det også være en del grunnleggende hensyn som ikke vil ha tilsvarende tyngde i strafferettspleien ellers, særlig sett i lys av at straffarten omhandler barn.

I 2014 ble ungdomsstraff, som allerede nevnt, innført som en av totalt seks hovedstraffer. I forarbeidene la lovgiver betydelig vekt på hensynet til å forebygge ny kriminalitet og den preventive virkningen ungdomsstraff skal ha i samfunnet.²⁷ Lovgiver har derfor et særlig fokus på den individualpreventive virkningen av ungdomsstraff. I forarbeidene ble det understreket at ungdomsstraffen skal gi den domfelte ungdommen en økt forståelse av konsekvensene av sine handlinger, og at ungdomsstraff skal gi ungdommen et insentiv til atferdsendring.²⁸ Lovgiver har også vektlagt betydningen av at domfelte sikres nødvendig hjelp og støtte både før, under og etter straffegjennomføringen. Ungdomsstraffen skal dermed

²⁴ Forrige gang Norge hadde en egen straffereaksjon beregnet på unge lovbrøyttere ble hjemlet i ungdomsreaksjonsloven (nevnt ovenfor). Denne reaksjonsformen ble opphevet i 1975

²⁵ NOU 2008 pkt. 2.5.5.2; Prop 135 L pkt. 10.14.3 s.134-135

²⁶ Rt.1977 s.1207 s.1209 og Ot.prp.nr.90 pkt. 6.1

²⁷ Prop. 135 L pkt. 1.1

²⁸ *Ibid.*

også fremme domfeltes rehabilitering og ivareta barnets beste.²⁹ Det blir videre fremhevet i forarbeidene at det overordnede målet med straffarten er «at barn ikke skal sitte i fengsel». Gjennom tett oppfølging, skal derfor sosial kontroll erstatte fengselets fysiske kontroll.³⁰

FNs barnekonvensjon gjelder som norsk lov gjennom menneskerettsloven.³¹ Det følger av menneskerettsloven at det ved eventuell motstrid med andre norske lovbestemmelser, så skal barnekonvensjonen gis forrang.³² Det fremgår i barnekonvensjonen artikkel 3 første ledd at «barnets beste» skal være et grunnleggende hensyn ved «alle handlinger som berører barn», og i forarbeidene til ungdomsstraff har lovgiver uttalt at

«Barnets beste skal ivaretas, også ved fastsettelse av straff».³³

Hensynet til barnets beste følger i tillegg av Grunnloven § 104 andre ledd. Det er dermed klart at hensynet til barnets beste er et meget sentralt hensyn, også for ungdomsstraff. I forarbeidene til ungdomsstraff uttalte lovgiver videre at

«Barn under utvikling er særlig påvirkelige i forhold til det miljø de ferdes i. Fengsel er belastende for barn og kan ... gi utilsiktede skadevirkninger.»³⁴

I nyere høyesterettspraksis er det blitt uttalt at det er en svært høy terskel for å idømme unge lovbrytere ubetinget fengsel istedenfor ungdomsstraff, dersom vilkårene for ungdomsstraff først er oppfylt.³⁵

Når man går igjennom grunnleggende hensyn bak ungdomsstraffen må man også nevne hensynet til gjenoppretting. Ungdomsstraff baserer seg i stor grad på det som i nordirsk rett blir kalt for «restorative justice» (gjenopprettende prosesser).³⁶ Gjenopprettende prosesser kjennetegnes av et fysisk møte eller en form for samarbeid mellom de berørte partene i en konflikt. Skaden som (for eksempel) et lovbrudd har ført med seg skal på denne måten, så godt det lar seg gjøre, repareres ved å holde lovbryteren ansvarlig for sine handlinger.³⁷ Videre er målet med gjenopprettende prosesser å redusere tilbakefall til kriminalitet ved at

²⁹ Se bl.a. Prop. 135 L pkt. 10.1 og BK art. 37 tredje ledd

³⁰ Dette følger av Prop. 135 L i bl.a. pkt. 1.1 på s.9

³¹ FNs konvensjon om barnets rettigheter jf. lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 2 pkt.4; Se ovenfor i punkt 2.1 *Historikk og bakgrunn*

³² Menneskerettsloven § 3 jf. § 2

³³ Prop. 135 L s. 165

³⁴ *Ibid.* pkt. 2.1

³⁵ Se blant annet HR-2016-1364-A avsnitt 38

³⁶ Gjenopprettende prosesser har sin opprinnelse i Nord-Irland. Se punkt 2.3 *Et komparativt blikk*

³⁷ NOU 2008: 15 pkt. 3.4 s. 24-25

den unge lovbyteren motiveres til atferdsendring og tar et oppgjør med egen kriminalitet. I forarbeidene påpekes det imidlertid at en gjenopprettende virkning av ungdomsstraffen forutsetter en fleksibel tilnærming, noe som innebærer at også andre aktører kan bidra til gjenoppretting i det enkelte tilfellet.³⁸

2.3 Et komparativt blikk

Ungdomskriminalitetsutvalget fremsatte det opprinnelige forslaget til den nye straffarten ungdomsstraff i NOU 2008: 15. Utvalget baserte store deler av sitt forslag på den nordiske straffereaksjonen med navnet «Youth Conference» (ungdomsstormøte). Den nordiske modellen innebærer at det holdes et møte som tar utgangspunkt i «restorative justice», for å avgjøre hvordan et barn skal bli tatt hånd om etter at det har begått et lovbrudd.³⁹ I motsetning til den norske ungdomsplanen (se punkt 3.3 *Gjennomføring av ungdomsstraff*) kontrolleres og godkjennes ungdomsplanen av den nordiske domstolen også i etterkant av at planen blir utformet i ungdomsstormøtet.⁴⁰ «Restorative justice» har vært en sentral del av nordisk straffelovgivning i lang tid, og særlig ved straff av barn og unge.⁴¹ Den norske lovgiveren har hentet betydelig inspirasjon fra nordisk strafferettspleie i arbeidet med å utarbeide den norske modellen for å straffe barn som har begått kriminalitet.

I NOU 2008: 15 ble det videre sett på danske straffereaksjoner når ungdomskriminalitetsutvalget skulle vurdere ulike tiltak som kunne iverksettes for å redusere bruk av fengsel overfor barn.⁴² Utvalget studerte særlig den danske reaksjonsformen «ungdomssanktionen». «Ungdomssanktionen» er en toårig sosialpedagogisk behandling for ungdom som begår lovbrudd. Utvalget så nærmere på erfaringene med «ungdomssanktionen», og fant en sammenheng mellom straffereaksjonens gjennomføringstid og en lovbyters motivasjon til å gjennomføre straffen.⁴³ Det ble derfor ansett som avgjørende at også den norske særreaksjonen for ungdom ikke kunne ha lenger gjennomføringstid enn det en tradisjonell straffereaksjon ville ha medført.

³⁸ Prop. 135 L pkt.1.1 s.9

³⁹ NOU 2008: 15 pkt. 8.6 s.124; «Restorative justice» er nærmere beskrevet i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Se Prop. 135 L s. 112

⁴² NOU 2008: 15 pkt. 8.3 og pkt. 9.1

⁴³ *Ibid.* pkt. 9.5.3.3

Den svenske reaksjonsformen «sluten ungdomsvård» ble også trukket frem i NOU 2008: 15. Denne straffereaksjonen ble av utvalget ansett for å i realiteten være et ungdomsfengsel. Utvalget uttalte at en slik institusjonsplassering ikke er ønskelig ved straff av barn, da intensjonen med en lovendring nettopp var å redusere bruken av frihetsberøvelse av barn og unge.⁴⁴ Utvalget presiserte deretter at erfaringene fra både Danmark og Sverige avdekket at en gjeninnføring av ungdomsfengsel i Norge verken var hensiktsmessig eller ønskelig. Utvalget fremhevet at et grunnleggende mål med den nye ungdomsstraffen var å tilrettelegge for den enkelte ungdoms særlige behov. Ungdomsstraffen skulle videre fokusere på å styrke lovbrüterens ressurser, mer enn at reaksjonen først og fremst skulle virke straffende.⁴⁵

⁴⁴ NOU 2008: 15 pkt. 9.5.3.3

⁴⁵ *Ibid.*

3 Ungdomsstraffens innhold og oppbygning

3.1 Vilkårene for ungdomsstraff

Fra ikrafttreddelsen av ungdomsstraff og frem til i dag har antallet unge lovbyggere som har blitt idømt ungdomsstraff stadig økt. Totalt har 269 unge blitt idømt ungdomsstraff i løpet av de foregående fem og et halvt årene.⁴⁶ Straffesanksjonen ilegges av domstolene, og det statlige forvaltningsorganet Konfliktrådet har ansvaret for gjennomføringen av straffen.⁴⁷ Før en sak om ungdomsstraff sendes over til ett av totalt 12 konfliktråd, skal retten fastsette en gjennomføringstid på mellom seks måneder og to år. I tillegg fastsettes det en subsidiær fengselsstraff som skal svare til den straffen som ville blitt idømt uten ungdomsstraff.⁴⁸ Lovbryteren kan likevel bli idømt en gjennomføringstid på opp til 3 år dersom fengselsstraffen som ville blitt idømt uten ungdomsstraff «klart [er] lengre enn to år».⁴⁹

For å kunne idømme ungdomsstraff kreves det videre at den tiltalte ungdommen allerede ved pådømmelsen samtykker til å bli straffet med ungdomsstraff.⁵⁰ Etter idømmelse av ungdomsstraff skal lovbyggere som hovedregel også samtykke til ungdomsplanen før denne gjennomføres.⁵¹ Det bemerkes at et samtykke ikke er det samme som en tilståelse. Dette innebærer at siktede kan nekte straffeskyld samtidig som han/hun samtykker til ungdomsstraff. Til tross for dette er straffereaksjonen bygget opp slik at domfelte, ved å samtykke, plikter å ha et gjenopprettende møte med fornærmede, forutsatt at fornærmede ønsker dette.⁵² Lovgiver har derfor uttalt at hensynet til fornærmede vil medføre at domfelte ikke kan ta «omkamp» om faktum i et slikt møte.⁵³ Det må likevel antas at dette er relativt

⁴⁶ Jørgensen, Gro, *Pressemelding; Konfliktrådet*, andre avsnitt, <https://www.konfliktraadet.no/7383-saker-til-konfliktraadet-i-2019.6276094-313453.html> (lest 30. april 2020)

⁴⁷ Jf. straffeloven § 52 a jf. konfliktrådsloven kapittel IV

⁴⁸ Den subsidiære fengselsstraffen blir nærmere beskrevet i punkt 4.1.1 *Fengselsstraff – en «ris bak speilet» eller et fristende alternativ?*

⁴⁹ Jf. straffeloven § 52 b første ledd bokstav a og bokstav b

⁵⁰ Jf. konfliktrådsloven § 11, jf. straffeloven § 52 a bokstav c

⁵¹ Konfliktrådsloven § 25 første ledd; Ungdomsplanen er nærmere beskrevet i punkt 3.3 *Gjennomføring av ungdomsstraff*

⁵² Et slikt møte skal gjennomføres i ungdomsstormøtet, jf. konfliktrådsloven § 24, jf. § 22. Dette er nærmere beskrevet nedenfor i punkt 3.2 *Gjennomføring av ungdomsstraff*

⁵³ Prop. 135 L pkt. 10.6.3

uproblematisk i praksis, da det antas at en tiltalt som nekter for hele eller deler av det faktum som ligger til grunn for tiltalen i retten, sannsynligvis ikke vil bli honorert med ungdomsstraff som en passende reaksjon. Dette vil trolig ikke kunne avhjelpes av at tiltalte samtykker til å bli idømt ungdomsstraff.⁵⁴

Videre følger det fire kumulative vilkår for å bli straffet med ungdomsstraff av straffeloven § 52 a. I bokstav a og bokstav c fremgår det for det første to absolutte vilkår knyttet til barnet selv. Lovbryteren må være «under 18 år på handlingstidspunktet» (bokstav a) og lovbryteren må samtykke til å gjennomføre straffen og ha bosted i Norge (bokstav c). I bokstav b og bokstav d fremgår det vilkår som åpner for mer skjønnsmessige vurderinger. For det første må ungdommen ha begått «gjentatt eller alvorlig kriminalitet» (bokstav b). Bokstav b angir dermed ungdomsstraffens nedre grense. Domstolen må for det andre vurdere om «hensynet til straffens formål ikke med tyngde taler mot en reaksjon i frihet» (bokstav d). Dette er en vurdering av om ungdomsstraffens øvre grense er overskredet.

3.1.1 Ungdomsstraffens øvre og nedre grense

For å bli straffet med ungdomsstraff, er det et vilkår i straffeloven § 52 a bokstav b om at den siktede ungdommen må ha begått «gjentatt eller alvorlig kriminalitet». Dette vilkåret avgrenser straffereaksjonens anvendelsesområde nedad. Hva som regnes for «alvorlig kriminalitet» er ikke definert i loven, og dette må derfor avgjøres ut ifra en konkret vurdering. I forarbeidene har lovgiver lagt til grunn at lovbruddets grovhet vil være et sentralt moment i denne vurderingen.⁵⁵ Dette må ses i sammenheng med at lovgiver har lagt til grunn at ungdomsstraffen skal anvendes som et alternativ til ubetinget fengselsstraff. Det er derfor naturlig at det settes en viss terskel for et lovbrudds alvorlighet for å idømme ungdomsstraff. Når det kommer til det alternative vilkåret «gjentatt ... kriminalitet» i straffeloven § 52 a bokstav b, taler ordlyden for at det er tilstrekkelig at det foreligger to lovbrudd.⁵⁶ Dersom det kun er begått to lovbrudd, kreves det imidlertid mer av lovbruddenes alvorlighet for å oppfylle vilkåret. Dersom det ikke er begått «gjentatt eller alvorlig kriminalitet» vil dette

⁵⁴ Av hensyn til oppgavens omfang, vil denne problematikken ikke bli drøftet ytterligere.

⁵⁵ Prop. 135 L s. 165

⁵⁶ Dette er også lagt til grunn i forarbeidene, se Prop. 135 L s.165

medføre at mildere straffereaksjoner kan anvendes, som for eksempel samfunnsstraff eller bøter.⁵⁷

I straffeloven § 52 a er et av vilkårene for å idømme ungdomsstraff i bokstav d, at «hensynet til straffens formål ikke med tyngde taler mot en reaksjon i frihet». Ungdomsstraff er klart «en reaksjon i frihet», på samme måte som for eksempel samfunnsstraff. Ubetinget fengselsstraff er et eksempel på en straffereaksjon som ikke blir gjennomført i frihet, ved at lovbrysteren her må fullføre straffen i en fengselsinstitusjon. En naturlig ordlydsforståelse av «med tyngde» taler for at det må oppstilles en høy terskel for at hensynet til straffens formål kan tale mot å idømme ungdomsstraff. Videre taler ordlyden for at det må foretas en konkret, skjønnsmessig vurdering av om ungdomsstraff kan antas å være egnet i det enkelte tilfellet. Lovgiver har beskrevet bokstav d som et terskelkrav for å kunne idømme en ungdom ubetinget fengselsstraff fremfor den i utgangspunktet mildere straffarten ungdomsstraff. I proposisjonen er det gitt uttrykk for at ungdomsstraff vil kunne være uegnet i noen saker av «[hensyn] til straffens formål», og at særlig hensynet til allmennprevensjon og den sosiale ro kan tilsi å idømme ubetinget fengsel i stedet for ungdomsstraff i det enkelte tilfellet.⁵⁸

På grunn av at ungdomsstraff er en såpass ny straffereaksjon, er det utfordrende å si noe konkret om hvor straffens øvre grense faktisk ligger i dag. Dette skyldes i stor grad den begrensede mengde rettspraksis som eksisterer i dag omhandlende spørsmålet. Frem til i dag har Høyesterett kun rukket å ta stilling til straffartens øvre grense tre ganger. I de to første dommene la Høyesterett avgjørende vekt på at det konkrete lovbruddet var svært alvorlig, og kom derfor frem til at straffartens øvre grense var overskredet.⁵⁹ I den første dommen, HR-2016-1364-A, ble det uttalt at «det straffbare forholdet [er] for alvorlig til at det kan forsvares å idømme ungdomsstraff». Ikke før i 2017 ble ungdomsstraff for første gang idømt en ung lovbryster i Høyesterett.⁶⁰ Slik som tilfellet var for de to første dommene fra 2016, dreide også denne dommen seg om et alvorlig seksuallovbrudd. Førstvoterende la imidlertid her til grunn en svært høy terskel for å idømme ubetinget fengselsstraff i stedet for ungdomsstraff, dersom vilkårene for å idømme ungdomsstraff først var oppfylt. Videre ble det lagt betydelig vekt på

⁵⁷ Jf. straffeloven kapittel 8 (samfunnsstraff) og kapittel 9 (bot)

⁵⁸ Prop. 135 L pkt. 10.5.3.2 s. 115

⁵⁹ HR-2016-1364-A og HR-2016-1365-A. I begge dommene hadde tiltalte begått et alvorlig seksuallovbrudd.

⁶⁰ HR-2017-579-A

at en ubetinget fengselsstraff kunne bryte med en allerede igangsatt positiv utvikling hos lovbryster. ⁶¹

3.2 Gjennomføring av ungdomsstraff

Ungdomsstraffens to obligatoriske hoveddeler hjemles i konfliktrådsloven av 2014. I lovens § 22 fremgår det at ungdomsstraff skal bestå av (gjennomføring av) et ungdomstormøte samt utarbeidelse og gjennomføring av en ungdomsplan. Det er en ungdomskoordinator som har hovedansvaret for gjennomføring av et konkret ungdomstormøte. ⁶² Det følger av konfliktrådsloven § 24 tredje ledd annet punktum at fornærmede har rett til å være til stedet under ungdomstormøtet. Det er lagt til grunn i konfliktrådslovens forarbeider at dette er en viktig del av den gjenopprettende prosessen, forutsatt at fornærmede ønsker å delta i møtet. ⁶³ Gjennom et gjenopprettende møte, er lovgivers intensjon at ungdomstormøtet skal

«bidra til at barnet kommer ut av en kriminell løpebane, ivaretar hensynet til fornærmede og samtidig etter en helhetsvurdering fremstår som rettferdig ut fra lovbruddets art og alvorlighetsgrad». ⁶⁴

Ungdomsstraffens andre hoveddel – ungdomsplanen – utarbeides i ungdomstormøtet og gjennomføres i henhold til konfliktrådsloven § 25. En ungdomsplan skal inneholde vilkår og tiltak som domfelte forplikter seg til å gjennomføre i løpet av den allerede fastsatte gjennomføringstiden. ⁶⁵ Det fremholdes i forarbeidene at det ved utformingen av planen skal legges vekt på domfeltes bakgrunn, forutsetninger og behov, og det påpekes også her at ungdomsplanens innhold

«[vil] bero på hvilke behov den domfelte har». ⁶⁶

Målet med en ungdomsplan må derfor hele tiden være at ungdommen skal ha størst mulig sjanse til å fullføre straffen. Vilkårene i ungdomsplanen vil både være av straffende, kontrollerende og hjelpende art. Eksempler på tiltak som skal gjennomføres kan være boplikt eller innetider, å møte på jobb eller skole, eller å ta jevnlig rustester. Det er ikke spesifisert i verken lovtekst eller forarbeider hvilken del som skal komme først i straffegjennomføringen,

⁶¹ HR-2017-579-A avsnitt 31-34

⁶² Dette følger av konfliktrådsloven §§ 24 andre ledd

⁶³ Prop. 57 L pkt. 13.1 s.91. Gjenopprettende prosesser er nærmere beskrevet i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*, samt punkt 2.3 *Et komparativt blikk*

⁶⁴ Prop. 135 L s. 112

⁶⁵ Ungdomsstraffens gjennomføringstid gjøres rede for i punkt 3.2 *Ungdomsstraffens innhold og oppbygning*

⁶⁶ Prop. 135 L s. 174

men lovgiver synes å forutsette at det gjenopprettende møtet mellom domfelte og fornærmede skal finne sted forut for fastlegging av ungdomsplanen.⁶⁷ I konfliktrådsloven § 24 siste ledd har lovgiver åpnet for at ungdomsstormøtet kan deles opp i flere møter, dersom dette er «hensiktsmessig».

⁶⁷ Se bl.a. Prop. 135 L pkt. 10.4.3, pkt. 10.7.3 og pkt. 10.10.3

4 Fungerer dagens ungdomsstraff?

4.1 Ungdomsstraffens straffende element

I denne delen av oppgaven skal det drøftes i hvilken grad dagens ungdomsstraff kan sies å være en formålstjenlig og tilfredsstillende straffereaksjon, eller om det kan argumenteres for at det er behov for reform. Det er i denne drøftelsen viktig å ha det grunnleggende utgangspunktet klart for seg: ungdomsstraff er en *straff*. For enhver straffereaksjon er det en felles grunntanke og et hovedformål om at straff skal innebære en negativ virkning på den som blir straffet.⁶⁸ Som det har blitt beskrevet tidligere i oppgaven, skal enhver straffereaksjon videre virke preventivt og bidra til å opprettholde den sosiale ro.⁶⁹ Straff skal virke avskrekkende og samtidig være rettferdig, både for lovbrøyteren, andre berørte parter og allmennheten.

Retter man blikket mot lovgivers intensjon med ungdomsstraffen isolert, er det for det første relevant å trekke frem at lovgiver gang på gang har gitt uttrykk for at det individualpreventive hensynet skal være utslagsgivende ved de fleste avgjørelser som omhandler barn og ungdom.⁷⁰ Det fremgår videre av ungdomsstraffens forarbeider at straffereaksjonen skal fokusere på gjenopprettende prosesser, rehabilitering og atferdsendring. Det kan dermed se ut som om at det er et visst spenningsforhold mellom formålet bak straff som strafferettslig fenomen og formålet bak ungdomsstraffen isolert. I punkt 4.1.1 og 4.1.2 skal det derfor drøftes hvorvidt straffereaksjonen ungdomsstraff kan sies å ha et tilstrekkelig straffende element, i lys av at ungdomsstraff også skal ivareta flere hjelpende hensyn.

4.1.1 Fengselsstraff – en «ris bak speilet» eller et fristende alternativ?

Når ungdomsstraff idømmes, skal domstolene fastsette en subsidiær fengselsstraff som vil bli fullbyrdet dersom ungdommen bryter vilkårene som har blitt satt for å gjennomføre ungdomsstraffen.⁷¹ Den subsidiære straffen skal være av samme lengde som den

⁶⁸ Se bl.a. Rt-1977-1207, på s.1209

⁶⁹ Som beskrevet i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

⁷⁰ Eksempelvis i Prop. 135 L pkt. 9.6.1.4

⁷¹ Jf. straffeloven § 52 b bokstav b

fengselsstraffen retten ville ha fastsatt hvis fengselsstraff skulle blitt pådømt som primær straff. Lovgiver har tiltenkt at den subsidiære straffen først og fremst skal fungere som en «ris bak speilet» for å gi ungdommen et insentiv til å gjennomføre ungdomsstraffen.⁷² Det følger av strafferettens system at en fengselsstraff blir en mer inngripende straff sammenlignet med en straff som gjennomføres i frihet, slik som ungdomsstraff. Med en slik trussel i bakhodet skal den idømte ungdommen motiveres til å gjennomføre den idømte ungdomsstraffen.

Den subsidiære fengselsstraffen skal være på minimum 14 dager, jf. straffeloven § 17, og kan ha en maksimal gjennomføringstid på 15 år, jf. straffeloven § 31. Sammenligner man med ungdomsstraff, ser man at denne straffarten minimum kan ha en gjennomføringstid på 6 måneder og en absolutt lengste gjennomføringstid på 3 år.⁷³ Det er domstolene som skal vurdere om den (i utgangspunktet) mer inngripende subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes. I forarbeidene har lovgiver uttalt at retten må vurdere om det er mulig å nøye seg med delvis omgjøring av ungdomsstraffen, i stedet for å fullbyrde den totale subsidiære fengselsstraffen. Det må da særlig ses hen til ungdommens reelle motivasjon og mulighet for å gjennomføre ungdomsstraffen.⁷⁴ Ved delvis omgjøring vil den delen av ungdomsstraffen som ikke er utført og som ikke blir omgjort til fengselsstraff, fremdeles stå ved lag.

I det enkelte tilfelle skal ungdomsstraffens gjennomføringstid bli fastsatt basert på en skjønnsmessig helhetsvurdering der lovbruddets art og grovhet samt barnets individuelle behov inngår som momenter. Ved fastsettelse av den subsidiære fengselsstraffen, vil det på den andre siden legges betydelig vekt på selve lovbruddet og dets grovhet. En virkning av dagens system er at ungdomsstraffen i de fleste saker vil ha en lengre gjennomføringstid enn den subsidiære fengselsstraffen.⁷⁵ I forarbeidene har lovgiver uttalt at dette er en naturlig følge av, og i samsvar med, alminnelige prinsipper for utmåling av frihetsstraffer.⁷⁶ Den subsidiære fengselsstraffen vil altså kunne ta atskillig kortere tid å gjennomføre enn selve ungdomsstraffen. Det vil av den grunn oppstå en risiko for at den subsidiære straffen blir foretrukket som straff av en ungdom som i utgangspunktet er idømt ungdomsstraff.

⁷² Se bl.a. Prop. 135 L pkt. 10.3.3 s.109

⁷³ Jf. straffeloven § 52 b

⁷⁴ Prop. 135 L s. 165-166

⁷⁵ Dette fremgår bl.a. av Andrews m.fl. 2019, pkt. 15.3.4

⁷⁶ Prop. 135 L pkt. 10.12.3 s. 131-132

Det kan spørres om dagens system kan avhjelpes av at ungdomsstraff får et mer tydelig straffende preg. På den måten vil man redusere risikoen for at fengselsstraff blir et fristende alternativ for den enkelte lovbryster. For eksempel vil et alternativ til dagens system være økt grad av institusjonsplassering ved gjennomføring av straffen. Det kan her trekkes linjer til hvordan personer under 18 år blir straffet i våre naboland. Som det ble beskrevet i punkt 2.3 *Et komparativt blikk*, er «sluten ungdomsvård» en svensk straffereaksjon beregnet på ungdom. Denne straffereaksjonen innebærer betydelig grad av fysisk kontroll og frihetsberøvelse, men skal – som norsk ungdomsstraff – være et reelt alternativ til ubetinget fengselsstraff. Ved «sluten ungdomsvård» er det imidlertid lovbruddet, og ikke det konkrete behandlingsbehovet, som avgjør straffens lengde.⁷⁷ Til tross for dette er det et generelt synspunkt i Sverige at denne straffereaksjonen er velfungerende. Dette begrunnes blant annet i at reaksjonen ikke kun fungerer straffende og disiplinerende, men at den også klarer å virke rehabiliterende og å motivere lovbrystere til atferdsendring.⁷⁸

I Danmark har «ungdomssanktionen» vært en alternativ straffereaksjon til ubetinget fengselsstraff for ungdom de siste 20 årene. Også denne straffereaksjonen består av institusjonsplassering og frihetsberøvelse, men her blir dette kombinert med ulike tiltak som gjennomføres i frihet. Slike tiltak kan for eksempel være bestemte oppholdssteder eller omfattende tilsyn.⁷⁹ Ved starten av straffegjennomføringen blir den unge lovbryster plassert på institusjon, hvor det brukes mye tid på å utrede hvordan den resterende delen av straffen skal gjennomføres på best mulig måte. Det utformes blant annet en konkret handlingsplan for den videre straffegjennomføringen.⁸⁰ Etter ikrafttreddelsen av ungdomssanktionen i 2001, har barne- og ungdomskriminalitet minsket betydelig i Danmark. Eksempelvis har antall siktelsler mot personer under 18 år blitt mer enn halvert i perioden 2006 til 2015.⁸¹

Det kan se ut som om mer inngripende straffereaksjoner med tettere oppfølging overfor barn og unge har vært vellykket i både Sverige og Danmark. Reaksjoner med et betydelig straffende element har (tilsynelatende) ført til både atferdsendring hos de unge lovbrystene og mindre ungdomskriminalitet i landene. Dette taler for at større grad av fysisk kontroll og/eller

⁷⁷ NOU 2008: 15 pkt. 8.2.3.4

⁷⁸ Se bl.a. Petterson, rapport nr. 8, s. 95 flg., 2017

⁷⁹ Sosialstyrelsen, *Innhold i ungdomssanktionen*, første avsnitt, <https://socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet/Ungdomssanktionen/indhold> (lest 15. april 2020)

⁸⁰ NOU 2008:15 pkt. 8.3.3.3

⁸¹ Justisministeriets forskningskontor, *Forskningsrapport 2016*, s. 129

andre mer inngripende og kontrollerende tiltak kan være et mulig alternativ til dagens ungdomsstraff også i Norge. Ungdomsstraff skal, som allerede nevnt flere ganger, være et alternativ til ubetinget fengselsstraff ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet.⁸² Dette utgangspunktet tilsier at straffereaksjonen bør ha en relativt inngripende karakter. På den andre siden kan lovgivers overordnede mål med ungdomsstraffen også trekkes frem. Barn skal ikke sitte i fengsel.⁸³ En institusjonsplassering vil ha flere, betydelige likhetstrekk med fengselsstraffer, og da særlig en betydelig grad av fysisk kontroll. Lovgiverintensjonen taler derfor mot at institusjonsplassering kan være et reelt alternativ til dagens ungdomsstraff.

I denne drøftelsen må det imidlertid legges betydelig vekt på hvilken virkning straff generelt sett er ment å ha i samfunnet. Dersom ungdomsstraff vil oppleves som en adekvat reaksjon på et lovbrudd, vil dette kunne virke allmennpreventivt og bidra til å opprettholde den sosiale ro. Dersom ungdomsstraff innebærer en viss institusjonsplassering, vil reaksjonen lettere kunne bli oppfattet som *straff*, både av den enkelte lovbryster og allmennheten. Under et institusjonsopphold vil det også være mulig å sikre den unge lovbryster en tettere oppfølging. På denne måten kan domfelte gjerne også lettere motiveres til atferdsendring og til å ta et oppgjør med egen kriminalitet, allerede før ungdommen gjennomfører elementer av ungdomsstraffen i frihet.⁸⁴ Dette taler for at dagens ungdomsstraff kan bli forandret slik at lovgiverintensjonen blir bedre ivaretatt, og dermed også for at det er behov for en reform av straffereaksjonen.⁸⁵

På den andre siden må det også her tas hensyn til barnets beste, i henhold til FNs barnekonvensjon. Som det ble beskrevet i punkt 2.2, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som omhandler barn.⁸⁶ Hensynet til barnets beste tilsier klart at de mest inngripende straffereaksjonene, med betydelig grad av fysisk kontroll, ikke bør anvendes overfor barn og ungdom under 18 år. Dette taler også for at det individualpreventive hensynet bør få avgjørende vekt i valg av reaksjon overfor barn og ungdom.⁸⁷ Det kan likevel ikke ses bort fra at ungdomsstraff faktisk skal være en straffereaksjon.⁸⁸ I lys av de grunnleggende hensynene bak straff (se første avsnitt i punkt 2.2), må også ungdomsstraffen ha en viss

⁸² Se bl.a. Prop. 135 L pkt. 10.5.3.2

⁸³ Som beskrevet i punkt 1.1 *Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet*

⁸⁴ Som f.eks. et ungdomsstormøte og en ungdomsplan som tilsvarer gjeldende system

⁸⁵ Se definisjon av reform i punkt 1.2 *Presisering og avgrensning*

⁸⁶ I henhold til BK artikkel 3 første ledd

⁸⁷ Dette er også lagt til grunn av lovgiver, se bl.a. Prop. 135 L pkt. 1.2

⁸⁸ Straff skal være et *onde*, se ovenfor i punkt 1.1 *Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet*

allmennpreventiv effekt. Særlig kan dette begrunnes i at ungdomsstraffen er forbeholdt alvorlig kriminalitet, hvor lovgiverintensjonen er at reaksjonen skal være et reelt alternativ til ubetinget fengsel.⁸⁹ Det er klart at man i slike tilfeller ikke bare skal ta hensyn til den enkelte lovbyters unge alder og behov, da det i tillegg er viktig å vise allmennheten at slike handlinger ikke aksepteres av rettsstaten og samfunnet for øvrig. På den måten vil ungdomsstraffen kunne bidra til å opprettholde sosial ro i samfunnet, ved at reaksjonen også virker rettferdig.

Dersom man skal se nærmere på ungdomsstraffens straffende element, er det også relevant å se hen til nyere rettspraksis. Som det ble beskrevet i punkt 3.1 *Ungdomsstraffens øvre og nedre grense*, har det kommet tre høyesterettsdommer om ungdomsstraff siden ikrafttredelsen i 2014. I de to første dommene som omhandlet reaksjonen, kom Høyesterett frem til at det ikke kunne idømmes ungdomsstraff på grunn av det konkrete lovbruddets alvorlighet.⁹⁰ Dette trekker i retning av at Høyesterett anser ungdomsstraff utilstrekkelig som reaksjon på enkelte lovbrudd. Dette taler igjen for at ungdomsstraff ikke er et *reelt* alternativ til ubestemt fengselsstraff, slik lovgiver så for seg.⁹¹ I 2017 kom imidlertid Høyesterett til motsatt resultat og følgelig idømte ungdomsstraff, til tross for at det også i denne saken dreide seg om et meget alvorlig lovbrudd.⁹²

Det kan dermed se ut til at det er en utvikling i Høyesterett i løpet av de siste fire årene, ved at domstolene har blitt mer medgjørilige til å legge vekt på individualpreventive hensyn fremfor allmennpreventive hensyn. Dette vil være i tråd med lovgivers intensjon med ungdomsstraffen.⁹³ Det kan videre se ut som om den dømmende makt dermed også har åpnet opp for å idømme ungdomsstraff i flere tilfeller enn tidligere, og følgelig for at ungdomsstraffen i større grad anses som en forholdsmessig og rettferdig straff. Her må det imidlertid bemerkes at det er utfordrende å trekke noen klare retningslinjer fra rettspraksis om hvordan domstolene stiller seg til ungdomsstraff. Dette begrunnes i at straffarten kun har eksistert i knappe seks år, og at det derfor foreligger et begrenset omfang rettspraksis som tar stilling til reaksjonens innhold og omfang.

⁸⁹ Se bl.a. straffeloven § 52 a første ledd: «Ungdomsstraff ... kan idømmes i stedet for fengselsstraff»

⁹⁰ I HR-2016-1364-A og HR-2016-1365-A. Begge sakene dreide seg om alvorlige seksuallovbrudd.

⁹¹ Som beskrevet i bl.a. punkt 1.1 *Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet*

⁹² I HR-2017-579-A. Denne saken dreide seg om et alvorlig seksuallovbrudd.

⁹³ Lovgiverintensjonen er nettopp at individualpreventive hensyn skal veie tyngre enn allmennpreventive hensyn i vurderingen av hvilken straff som skal idømmes ungdom mellom 15 og 17 år; se punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

4.1.2 Et gjenopprettende ungdomsstormøte

I forarbeidene har lovgiver lagt til grunn at ungdomsstraff skal basere seg på «restorative justice».⁹⁴ Restorative justice går ut på at alle som er berørt av et lovbrudd skal delta i en gjenoppbyggende prosess, hvor domfelte og fornærmede skal møtes ansikt til ansikt. I en dialog med fornærmede er målet at den unge lovbrøyteren skal få et innblikk i hvilke konsekvenser lovbruddet har medført for andre. Det fremgår av ungdomsstraffens forarbeider at et ungdomsstormøte – jf. konfliktrådsloven § 24 – blant annet skal inneholde en gjenopprettende del.⁹⁵ Videre følger det av konfliktrådsloven § 25 første ledd at det i ungdomsstormøtet skal utformes en ungdomsplan. Som allerede beskrevet i punkt 3.2 *Ungdomsstraffens innhold og oppbygning*, er domfeltes deltakelse i ungdomsstormøtet obligatorisk for å gjennomføre ungdomsstraffen.

Selv om lovgiver har uttalt at fornærmede skal involveres i ungdomsstormøtet i den grad fornærmede selv ønsker, har lovgiver samtidig lagt til grunn at et møte mellom domfelte og fornærmede vil være et vesentlig moment for å ivareta det gjenopprettende formålet med selve ungdomsstormøtet, som er at domfelte skal forstå konsekvensene av sine handlinger og dermed motiveres til atferdsendring.⁹⁶ I forarbeidene og i rettspraksis har det blitt gitt uttrykk for at domfeltes vilje til å akseptere de faktiske forholdene som ligger til grunn for domfellelsen, er vesentlig for å gjennomføre et gjenopprettende møte med fornærmede.⁹⁷ I rettspraksis er det likevel lite som tyder på at dette momentet har fått avgjørende betydning i vurderingen av om det skal idømmes ungdomsstraff. Likevel er det antydning at dette kan være et vesentlig moment i noen saker, særlig hvor det ikke dreier seg om de mest alvorlige lovbruddene.⁹⁸

I forarbeidene har lovgiver gitt uttrykk for at en ung lovbrøyter kan ha de mest positive virkningene av gjenopprettende møter når disse holdes med ungdommen og andre berørte enn fornærmede.⁹⁹ Lovgiver forutsetter dermed at et møte med for eksempel foreldre, politi eller en bistandsadvokat som leser brev fra fornærmede, vil kunne ivareta det gjenopprettende og rehabiliterende formålet med ungdomsstraffen (herunder ungdomsstormøtet). Det er altså ikke

⁹⁴ Prop. 135 L pkt. 1.1

⁹⁵ Se bl.a. Prop. 57 L pkt. 13.1 s. 91. Ungdomsstormøtet er nærmere beskrevet i punkt 3.3 *Gjennomføring av ungdomsstraff*

⁹⁶ Dette er nærmere beskrevet i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

⁹⁷ Prop. 135 pkt. 10.6.3 og HR-2016-1364-A avsnitt 30

⁹⁸ De mest alvorlige lovbruddene er f.eks. drap og alvorlige seksuallovbrudd, se bl.a. HR-2016-1364-A

⁹⁹ Prop. 135 L pkt. 10.6.3

et absolutt krav for vellykket straffegjennomføring at fornærmede må delta i et gjenopprettende møte. I rapporten til Nordlandsforskning fra 2019, ble gjenopprettende møter mellom foreldre og domfelt ungdom trukket frem som et element i ungdomsstormøtet som gav de mest positive virkningene.¹⁰⁰

I lys av Nordlandsforskningens casestudie og lovgivers uttalelser i forarbeidene, kan det se ut som om en virkning av dagens system er at en stor andel av ungdomsstormøtene blir holdt uten at fornærmede er til stede. Det må i denne sammenheng fremheves at et gjenopprettende møte mellom lovbrøyer og fornærmet part naturlig nok vil være ubehagelig og tyngende, både for fornærmede og domfelte. Fornærmede kan selvsagt ikke pålegges å møte domfelte i etterkant av domfellelsen, og det er i grunnen enkelt å forstå hvorfor både fornærmede og domfelte helst vil unngå et slikt møte. På den andre siden er det også forståelig hvorfor et slikt møte med fornærmede er obligatorisk for den domfelte ungdommen. For domfelte vil et slikt møte ha et tydelig straffende element. Dersom domfelte kan gjennomføre straffen uten at et møte med fornærmede har blitt gjennomført, vil dette tale for at det straffende elementet av straffereaksjonen ikke er særlig fremtredende.

Det kan virke tvilsomt at lovgivers intensjon med straffarten blir tilstrekkelig ivaretatt i dagens system, hvor det er tilfeldig hvorvidt et gjenopprettende møte mellom domfelte og fornærmet part faktisk blir gjennomført. På den ene siden må det vektlegges at lovgiver gir uttrykk for at den konkrete straffegjennomføringen kan bli vellykket også dersom et gjenopprettende møte mellom domfelte og fornærmede ikke finner sted.¹⁰¹ Dette taler for at vellykket straffegjennomføring ikke nødvendigvis avhenger av at domfelte møter fornærmede ansikt til ansikt etter domfellelse. På den andre siden vil det være betenkelig at en såpass stor del av straffen i praksis kan miste et slikt sentralt straffende samt rehabiliterende element. Dette taler for at ungdomsstraffen, i sin nåværende form, ikke kan virke tilstrekkelig individualpreventivt og motivere til atferdsendring.¹⁰² Allmennpreventive hensyn vil også risikere å bli dårligere ivaretatt ved at ungdomsstraff ikke har et tydelig straffende element.

Det vil her være relevant å se hen til historiske reaksjonsformer for barn og unge som har hatt lignende formål, særlig å snu en kriminell løpebane og legge til rette for atferdsendring. I

¹⁰⁰ Andrews m.fl. 2019 pkt. 7.4 s.88

¹⁰¹ Se Prop. 135 L pkt. 10.4.3 s.113 og pkt. 10.7.3

¹⁰² Individualprevensjon og motivasjon til atferdsendring er grunnleggende formål bak ungdomsstraffen. Se punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

1928 ble arbeidsskolen anvendt som en ny reaksjonsform overfor unge lovbytere.¹⁰³ Hensikten med den nye reaksjonsformen var å fokusere på oppdragelse, opplæring og utvikling mer enn at reaksjonen skulle virke straffende. Ved utarbeidelsen av dagens ungdomsstraff har lovgiver, som nevnt i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*, også lagt vekt på at reaksjonen skal styrke den domfeltes ressurser og motivere til atferdsendring. Man kan derfor se at dagens ungdomsstraff har en del likhetstrekk med formålet bak den historiske arbeidsskolen.

Arbeidsskolen ble imidlertid kritisert nettopp for å være en urettferdig og uforutsigbar reaksjon, og etter 28 år ble arbeidsskolen erstattet av rene ungdomsfengsel. Hovedformålet ble igjen at reaksjonen skulle virke straffende. Det kan dermed se ut som at tidligere straffereaksjoner som til en viss grad har hatt sammenfallende fokus som dagens ungdomsstraff, ikke har hatt den ønskelige preventive og kriminalreducerende effekten som straffereaksjonen var ment å ha. Dette kan tale for at en reaksjon i dag, hvor fokuset også først og fremst er på individuell tilpasning og rehabilitering, heller ikke i tilfredsstillende grad kan være et reelt alternativ til fengselsstraff overfor unge lovbytere. Videre vil dette tilsi at dagens ungdomsstraff bør bli erstattet av en alternativ ordning med økt bruk av institusjonsopphold og tiltak av mer inngripende karakter, for å bedre ivareta lovgiverintensjonen.

Ved utarbeidelsen av ungdomsstraff tok lovgiver, som nevnt flere ganger tidligere, utgangspunkt i «restorative justice» og den nordirske modellen med «Youth Conference» (ungdomsstormøtet).¹⁰⁴ I likhet med den norske varianten av ungdomsstormøtet, har fornærmede mulighet til å møte domfelte i en «Youth Conference» i Nord-Irland.¹⁰⁵ Selv om fornærmede også i Nord-Irland ikke blir pålagt å møte, er det utbredte synspunktet her at gjenopprettende møter mellom domfelte og fornærmede fungerer i praksis.¹⁰⁶ En betydelig andel fornærmede i Nord-Irland velger derfor å møte domfelte fysisk i et stormøte, og å ellers delta aktivt gjennom hele ungdomsstormøtet.¹⁰⁷ Det kan se ut som om fornærmede i større grad velger å møte i ungdomsstormøtet og delta i et gjenopprettende møte med domfelte, nettopp fordi det er en rådende oppfatning i samfunnet om at dette gir en positiv effekt også

¹⁰³ Som beskrevet i punkt 2.1 *Historikk og bakgrunn*

¹⁰⁴ Se punkt 2.3 *Et komparativt blikk* og NOU 2008:15 8.6.1 samt Prop. 135 L pkt. 10.1

¹⁰⁵ Dette følger av Rule 3 (1)(e) and Rule 6 of the Youth Conference Rules (Northern Ireland) 2003

¹⁰⁶ Se Campell m.fl., Report No. 12, pkt. 9.2

¹⁰⁷ *Ibid.*

for den fornærmede i saken. Det er kan derfor spørres hvorfor flere fornærmede velger å møte i Nord-Irland, sammenlignet med Norge.¹⁰⁸

En mulig forklaring kan være at dette skyldes rent kulturelle årsaker, og at de juridiske elementene spiller begrenset rolle. En annen årsak kan være at det nordirske lovverket i større grad åpner opp for å inkludere fornærmede på en måte som skaper trygghet og som oppleves å være i fornærmedes interesse. I Nord-Irland er det blant annet lovfestet at fornærmede skal få forklart straffereaksjonens innhold forut for gjennomføring av ungdomsstormøtet.¹⁰⁹ I den norske konfliktrådsloven fremgår det riktig nok også at «[f]ornærmede ... har rett til å være til stede» i ungdomsstormøtet, men det er ikke oppstilt noe vilkår for gjennomføringen at fornærmede skal ha blitt gitt informasjon om ungdomsstormøtet. Det kan dermed se ut som om det i norsk straffelovgivning i begrenset grad legger til rette for at fornærmede skal bli satt i stand til å møte domfelte i ungdomsstormøtet.

Et alternativ til dagens ordning med gjennomføring av ungdomsstormøtet basert på gjenopprettende prosesser, kan derfor være å i større grad tilrettelegger for at fornærmede aktivt kan delta gjennom hele ungdomsstormøtet. En mulighet kan være å oppstille et lovfestet krav til gjennomføring av ungdomsstormøtet at fornærmede gis betryggende informasjon om innholdet i det forestående møtet forut for selve gjennomføringen. På den måten vil fornærmede gis et bedre grunnlag for å avgjøre om det er betydningsfullt å bidra i gjennomføringen av den idømte ungdomsstraff. Videre vil en møtende fornærmet part allerede fra møtet åpnes, ha en dypere forståelse av foranledningen til lovbruddet og forholdene rundt den konkrete lovbrøyer. En annen mulighet vil kunne være å gjøre rede for fornærmedes motivasjon for å delta aktivt i ungdomsstormøtet forut for selve domfellelsen, nettopp som et vilkår for å kunne idømme ungdomsstraff.

Det er altså et mulig alternativ å involvere fornærmede i straffegjennomføringen i større grad enn det som dagens system legger til rette for. På denne måten vil lovgivers intensjon om at gjenopprettende prosesser skal være en sentral del av gjennomføringen av ungdomsstraff, bli bedre ivaretatt. På den andre siden kan det reises betenkeligheter til at fornærmede dermed også får anledning til å påvirke hvilken straffereaksjon den unge lovbrøyeren blir idømt. Økt involvering av fornærmede i ungdomsstormøtet vil derfor kunne medføre flere negative

¹⁰⁸ Dette fremkommer bl.a. av Andrews m.fl. 2019, pkt. 13.6 s. 169

¹⁰⁹ Rule 3 (1)(e) of the Youth Conference Rules 2003 (Northern Ireland)

konsekvenser for domfelte, da disse to partene ofte vil ha motstående interesser.

Gjennomføring av ungdomsstormøtet kan bli betraktelig mer omfattende og tidkrevende enn tilsvarende reaksjon uten en aktiv fornærmet part. Dersom fornærmet part videre deltar aktivt i utformingen av ungdomsplanen, er det mye som tilsier at straffereaksjonen vil innebære tiltak direkte knyttet til fornærmede. Slike tiltak vil gjerne være vanskelige å gjennomføre i praksis. Når det i større grad tas hensyn til fornærmede ved utformingen av de ulike planene, vil det videre være en betydelig risiko for forskjellsbehandling og vilkårlighet.

De negative virkningene av en eventuell økning av fornærmedes deltakelse i straffegjennomføringen må imidlertid ses i lys av det generelle utgangspunktet; ungdomsstraff er en *straff*. Straff vil i alle tilfeller innebære klart negative virkninger for den som blir påført straffen. Som et utgangspunkt ved fastsettelsen av straff overfor mindreårige har lovgiver lagt til grunn at individualpreventive hensyn skal være et viktig hensyn.¹¹⁰ Individualpreventive hensyn innebærer et fokus på en positiv atferdsendring hos den enkelte lovbrøyer. Formålet med straff er på sin side, og som nevnt flere ganger tidligere, også å bevare den sosiale ro samt ivareta allmennpreventive hensyn.¹¹¹ Det at fornærmede i større grad deltar i ungdomsstormøtet vil kunne føre til at det straffende elementet får en mer fremtredende plass i straffereaksjonen. Dermed vil både det allmennpreventive og, til en viss grad, det individualpreventive hensynet blir bedre ivaretatt. Fornærmedes deltakelse i ungdomsstormøtet kan dermed ikke i betydelig grad tale mot et slikt alternativ til dagens system.

Det kan altså tenkes at det vil oppstå en del motstridende virkninger av at fornærmede i større grad enn i dag involveres i straffegjennomføringen. Ser man disse motstridende virkningene i et historisk perspektiv – hvor straff av barn og unge har vekslet mellom tradisjonell straff og mer hjelpende tiltak – må en ordning som klarer å forene disse hensynene trolig være hjertelig velkommen. Ved at fornærmede blir tilstrekkelig forberedt til å delta i ungdomsstormøtet, vil det lettere kunne oppnås en åpen dialog mellom domfelte og fornærmet part. Følgelig vil også et av lovgivers formål bak ungdomsstraff lettere bli bedre ivaretatt; å gi domfelte økt forståelse av konsekvensene av sine handlinger og dermed også få motivasjon til atferdsendring

¹¹⁰ Se punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

¹¹¹ *Ibid.*

4.2 Er ungdomsstraff en individuelt tilpasset reaksjon?

Som det ble beskrevet i punkt 3.2 *Gjennomføring av ungdomsstraff*, må den domfelte ungdommen gjennomføre en individuelt utformet ungdomsplan, i tillegg til å delta i et ungdomsstormøte. Det følger av konfliktrådsloven § 25 første ledd første punktum at ungdomsplanen skal utformes i ungdomsstormøtet sammen med den straffedømte ungdommen. I konfliktrådsloven § 25 første ledd bokstav a til h, blir det listet opp flere ulike vilkår og tiltak som planen «blant annet» kan gå ut på. I konfliktrådslovens forarbeider har departementet påpekt at tiltakene i ungdomsplanen skal fastsettes individuelt og at det må tas hensyn til den unge lovbrysterens behov ut fra vedkommendes livssituasjon og utvikling.¹¹² Planen kan inneholde ulike kriminalitetsforebyggende og rehabiliterende tiltak, og/eller ulike tiltak med et klart straffende element. Dersom ungdomsplanen ikke blir gjennomført, vil saken bli en bruddsak og dermed vil saken bli ført tilbake til domstolene. Retten kan da bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullføres.¹¹³

Ordlyden av «[p]lanen kan blant annet gå ut på ...» i konfliktrådsloven § 25 første ledd, åpner for at den enkelte ungdomskoordinator, i samspill med blant annet domfelte selv, kan utforme ungdomsplanen relativt fritt og skjønnsmessig. En slik skjønnsmessig utforming av et absolutt krav til gjennomføringen av ungdomsstraff åpner opp for at de konkrete ungdomsplanene i praksis kan bli svært forskjellige. Dette vil tilsynelatende være i tråd med lovgiverintensjonen.¹¹⁴ På den andre siden er det betenkelig at lovteksten er såpass vagt utformet og åpner for relativt vide skjønnsmessige vurderinger og prioriteringer ved utformingen av ungdomsplanen. Dette vil kunne føre til at fokuset på individuell tilpasning ved utformingen av planen havner i bakgrunnen. Som nevnt flere ganger tidligere, har Nordlandsforskning nylig gjennomført en omfattende casestudie av hvordan ungdomsstraff har fungert i praksis frem til 2019. Her blir det blant annet fremhevet som problematisk at mange av ungdomsplanene i casestudien hadde betydelige likhetstrekk, samt at de konkrete ungdomsplanene som ble studert var lite omfattende.¹¹⁵

¹¹² Prop. 57 L s. 93

¹¹³ Jf. straffeloven § 52 c første ledd bokstav a; Den subsidiære fengselsstraffen er nærmere beskrevet ovenfor i punkt 4.1.1 *Fengselsstraff – en «ris bak speilet» eller et fristende alternativ?*

¹¹⁴ Ungdomsstraffen skal være en fleksibel og individuelt tilpasset reaksjonsform; Se bl.a. Prop. 135 L pkt. 1.1

¹¹⁵ Andrews m.fl. 2019, pkt. 6.3.1 s. 67

En tendens i praksis er at ungdomsstraff ofte idømmes ungdom som begår samme type lovbrudd, som særlig rans-, narkotika- og seksuallovbrudd.¹¹⁶ Det er videre vanlig å ha en tilhørighet til et kriminelt miljø i større eller mindre grad.¹¹⁷ Det er derfor rimelig å anta at ungdommene som dømmes for lignende lovbrudd også står overfor lignende utfordringer og problemer, all den tid lovbyrterne også er på samme alder og utviklingsstadium. En negativ virkning av dagens system, med en såpass skjønnsmessig lovtekst, er at det oppstår en betydelig risiko for at domfeltes særlige behov og individuelle forskjeller blir nedvurdert eller oversett. Det er derfor betenkelig at lovgiver, ved utforming av konfliktrådsloven § 25, har åpnet opp for at ungdomsplanene i stor grad kan bli utformet etter samme «mal». Det antas videre at ungdommer som begår alvorlige eller gjentatte lovbrudd, i realiteten ofte vil ha meget omfattende og komplekse utfordringer, som ikke nødvendigvis gjenspeiles i det begåtte lovbrudd. Med utgangspunkt i dagens lovtekst står ungdomsplanene dermed i fare for å ta for lite hensyn til individuelle forskjeller og det som er i det enkelte barns interesse.¹¹⁸

Ungdomsstraff kan i denne sammenheng sammenlignes med det nye landsdekkende tiltaket fra 2016; Narkotikaprogram med domstolskontroll (heretter ND-program).¹¹⁹ ND-program skal være et alternativ til soning i fengsel for rusmiddelavhengige som dømmes for kriminalitet knyttet til rusavhengigheten.¹²⁰ Et narkotikaprogram blir individuelt tilpasset og gjennomført av den enkelte domfelte som vilkår for en betinget dom.¹²¹ Formålet med ND-program er «å forebygge ny kriminalitet og fremme domfeltes rehabilitering».¹²² Ungdomsstraffens formål og formålet med ND-program har altså klare likhetstrekk.¹²³ Til tross for at de to reaksjonsformene er avgrenset til ulike målgrupper – rusavhengige og ungdom – er det videre nokså klart at de to lovbyrtergruppene generelt sett vil stå overfor

¹¹⁶ Se bl.a. NOU 2008: 15 pkt. 4.2.2.2.1

¹¹⁷ Andrews m.fl. 2019 pkt. 3.2.4 s.36

¹¹⁸ I henhold til hensynet til barnets beste jf. BK artikkel 3 (1)

¹¹⁹ Selv om ND-program tiltrådte så sent som i 2016, har tiltaket helt siden 2006 vært etablert som en prøveordning i Bergen og i Oslo. I prøveperioden ble totalt 283 lovbyrtere idømt betinget fengsel med ND-program som vilkår. Statistikk viser videre en klar økning i antall ND-deltagere etter at ordningen ble gjort landsdekkende; Kriminalomsorgsdirektoratet, *Ny rekord for Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND)*, <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/ny-rekord-for-narkotikaprogram-med-domstolskontroll-nd?publisherId=17847130&releaseId=17882564> (lest 8. mai 2020)

¹²⁰ Kriminalomsorgen, *Narkotikaprogram med domstolskontroll*, første avsnitt, <https://www.kriminalomsorgen.no/narkotikaprogram-med-domstolskontroll.237893.no.html> (lest 27. mars 2020)

¹²¹ FOR-2017-10-20-1650 § 2 og § 7 først ledd

¹²² PRE-2017-10-20-1650 pkt. 1.2

¹²³ Ungdomsstraffens formål er beskrevet nærmere ovenfor i punkt 1.1 *Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet*

flere av de samme utfordringene. Dette vil i de fleste tilfeller innebære at de to gruppene også vil ha et tilsvarende behov for rehabilitering og oppfølging.

Dersom man imidlertid sammenligner det konkrete innholdet og oppbygningen av ND-program med ungdomsstraffen, blir flere forskjeller innlysende. Det fremgår av Forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll (2017) § 9 første ledd, at det enkelte ND-programmet «skal tilpasses den enkeltes særlige behov», og videre at fokuset skal være på «tiltak som kan bidra til å redusere faren for ny kriminalitet og fremme domfeltes rehabilitering». Det fremgår altså klart av forskriften hvilke krav som stilles til den enkelte plan. Dette til forskjell fra hva som fremgår av lovtekst når det kommer til hvilke krav som stilles til ungdomsplanene. Som det ble beskrevet i punkt 3.2 *Gjennomføring av ungdomsstraff*, følger det av konfliktrådsloven § 25 første ledd bokstav a til h, kun eksempler på ulike vilkår som *kan* omfattes av en ungdomsplan.

Når det kommer til ungdomsstraffens oppbygning, er det i betydelig grad åpnet opp for at kravene til straffegjennomføringen skal fastsettes skjønnsmessig i det enkelte ungdomsstormøtet. En risiko ved et slikt system vil for det første være at lovgiverintensjonen og hensynene som ligger bak ungdomsstraffen ikke blir tilstrekkelig ivaretatt i det enkelte tilfellet. Det straffende elementet av straffarten vil også kun i varierende grad bli et sentralt element i den enkelte straffegjennomføringen. Til sammenligning kan man igjen se hen til ND-programmene. For denne reaksjonsformens del, vil en vellykket straffegjennomføring først og fremst bero på om de fire gjennomføringsfasene *som følger av forskriften* blir gjennomført på en tilfredsstillende måte. Her må det også bemerkes at domstolene for ND-program sitt tilfelle kan bes om å fastsette konkrete krav til gjennomføringen av de ulike fasene, og herunder også innholdet i den konkrete gjennomføringsplanen.¹²⁴

En vagt og upresist utformet lovtekst vil kunne medføre at konfliktrådet – som straffegjennomføringsorgan – blir gitt stor adgang til å utforme ungdomsplanene svært skjønnsmessig. På den ene siden kan en slik fleksibilitet innebære at det i det enkelte tilfellet tas hensyn til domfeltes individuelle behov ved utformingen av, og gjennomføring av ungdomsplanen, slik at domfelte klarer å gjennomføre straffen på en hensiktsmessig måte. På den andre siden vil en straffereaksjon med vagt formulerte kriterier for en vellykket straffegjennomføring skape et rom for at domfeltes og fornærmedes individuelle behov ikke

¹²⁴ FOR-2017-10-20-1650 § 7

blir prioritert ved den konkrete utformingen av en ungdomsplan. Det kan tenkes at andre mer eller mindre relevante hensyn blir ansett å veie tyngre i det konkrete tilfellet. Et eksempel på et slikt hensyn kan være hensynet til ressurskapasiteten og tidsbruk i det enkelte konfliktråd. Dette vil igjen innebære en betydelig risiko for forskjellsbehandling og uforutsigbarhet i gjennomføringen av ungdomsstraff – både generelt og i det enkelte tilfellet.

Et alternativ til dagens ordning, med å utforme ungdomsplanens innhold i konfliktrådet, er at ungdomsstraffens innhold i større grad utformes etter samme mal som innholdet i ND-programmene. For det første kan det fremgå mer direkte av loven at ungdomsplanen skal være en individuelt tilpasset plan. For det andre kan loven direkte gi klart uttrykk for hvilke krav som faktisk stilles til innholdet av ungdomsplanen, mer enn forslag til hvilke vilkår som kan omfattes (som er dagens system). På den måten vil lovgiverintensjonen om at ungdomsstraffen, herunder den konkrete ungdomsplanen, skal være en individuelt tilpasset virksomhet, kunne bli bedre ivaretatt. Selv om ND-program kun anvendes i tilfeller som knytter seg direkte til rusmisbruk og narkotikalovbrudd, og ungdomsstraff kun kan idømmes ungdom under 18 år, har lovgiver i stor grad hatt samme intensjon med de to reaksjonene.¹²⁵ I lys av dette, er det lite som tilsier at et tilsvarende reaksjonsinnhold ikke kan gjøres gjeldende også for ungdomsstraffens tilfelle.

Etter å ha drøftet om dagens ungdomsstraff kan sies å være en individuelt tilpasset straffereaksjon, er det mye som taler for at reaksjonens innhold med fordel kunne kommet mer utfyllende til uttrykk i straffelovgivningen (herunder straffeloven og konfliktrådsloven). I mangel på omfattende rettspraksis eller andre positive rettskilder som kan ilegges betydelig vekt, vil det være få holdepunkter for å hevde at dagens ungdomsstraff kan være en slik individuelt tilpasset straffereaksjon som det lovgiver tiltenkte ved ikrafttreddelsen. Etter å ha sammenlignet ungdomsstraffens innhold med innholdet i ND-program, er det vanskelig å argumentere for at tilsvarende ordning ikke kan fungere også for ungdom som har begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet.¹²⁶ En slik alternativ løsning vil bli drøftet ytterligere nedenfor i punkt 4.4 når blir gått nærmere inn på den tilsynelatende manglende domstolskontrollen av ungdomsstraffens innhold.

¹²⁵ Bl.a. å motivere til atferdsendring og være et alternativ til ubetinget fengselsstraff. Se Prop. 135 L pkt. 1.1. Dette er også beskrevet tidligere i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn* og ovenfor i punkt 4.2 *Er ungdomsstraff en individuelt tilpasset virksomhet?*

¹²⁶ Dette er målgruppen for ungdomsstraff, se punkt 3.1 *Vilkårene for ungdomsstraff*

4.3 Ungdomsstraff og domstolskontroll

Det er forvaltningsorganet konfliktrådet som har ansvaret for gjennomføringen av ungdomsstraff.¹²⁷ Konfliktrådet fikk sin første rolle som straffegjennomføringsorgan da ungdomsstraff trådte i kraft i 2014, og konfliktrådet har derfor begrenset med erfaring på området. I etterkant av at ungdomsstraff blir idømt, er det derfor i all hovedsak konfliktrådet som følger opp den enkelte domfelte.¹²⁸ Domstolene kommer kun på banen underveis i straffegjennomføringen dersom påtalemyndigheten eller kriminalomsorgen finner det nødvendig å bringe saken inn for retten med begjæring om omgjøring. Begjæring om omgjøring blir særlig aktuelt ved brudd på vilkår for gjennomføring av ungdomsstraffen.¹²⁹ Dersom en slik begjæring ikke blir lagt frem for retten, vil en virkning av dagens system være at retten ikke har mulighet til å gripe inn dersom straffegjennomføringen oppfattes som urimelig eller forøvrig lite tilfredsstillende.

En virkning av dagens system er dermed at ungdomsstraffen er underlagt en meget begrenset domstolskontroll. Det er i denne delen av oppgaven særlig relevant å sammenligne reaksjonens innhold med innholdet i ND-program. ND-program er nemlig underlagt en særlig omfattende domstolskontroll.¹³⁰ Gjennomføringen av ND-program består eksempelvis av fire ulike gjennomføringsfaser, og domstolene deltar aktivt i alle fasene.¹³¹ Som beskrevet ovenfor i punkt 4.2, har ungdomsstraff betydelige likhetstrekk med ND-program, med unntak av særlig denne omfattende domstolskontrollen. Som for ND-programmets tilfelle, så dreier ungdomsstraffen seg om en begrenset gruppe lovbrøyttere som har et særskilt behov for rehabilitering. Videre gjennomføres begge reaksjonsformene i frihet og de skal være et alternativ til ubetinget fengselsstraff. Ved første øyekast kan det derfor fremstå betenkelig at ungdomsstraffen ikke er underlagt tilsvarende domstolskontroll, i lys av særlig rettssikkerhetshensyn og likebehandlingshensyn.

I sammenheng med domstolenes manglende overprøvingsadgang, er det også verdt å merke seg at det ikke foreligger et absolutt krav til personundersøkelse ved idømmelse av ungdomsstraff. Formålet med å utføre en personundersøkelse er å gi domstolen nødvendig

¹²⁷ Dette er nærmere beskrevet i punkt 3.1 *Vilkårene for ungdomsstraff*.

¹²⁸ Det er f.eks. konfliktrådet som gjennomfører ungdomsstormøtet, og som utarbeider ungdomsplanen. Se nærmere om dette i punkt 3.2 *Gjennomføring av ungdomsstraff*.

¹²⁹ Begjæring om omgjøring av ungdomsstraff forankres i konfliktrådsloven § 31 siste ledd jf. første ledd.

¹³⁰ Det ble også sett nærmere på ND-program ovenfor, i punkt 4.2 *Er ungdomsstraffen individuelt tilpasset reaksjon?*

¹³¹ FOR-2017-10-20-1650 § 7.

kunnskap om siktede, slik at den skal kunne utmåle en riktig og hensiktsmessig reaksjon.¹³² Ved idømmelse av ungdomsstraff følger det av straffeprosessloven § 161 a første ledd jf. § 161, at en slik undersøkelse kun «kan... foretas» når det kan ha betydning for avgjørelsen om straff.¹³³ Når det ikke oppstilles personundersøkelse som et absolutt krav for idømmelse av ungdomsstraff, vil en virkning av dagens system være at domstolene, også forut for idømmelse, har begrenset kunnskap om den unge lovbrakeren som deretter domfelles. Sett i sammenheng med at ansvaret for straffgjennomføringen er overlatt til konfliktrådet, er domstolens begrensede kunnskap om siktede særlig betenkelig

Et alternativ til dagens system, kan være at det oppstilles et absolutt krav til at det skal foretas en personundersøkelse forut for at den unge lovbrakeren samtykker til ungdomsstraff under rettssaken.¹³⁴ Personundersøkelse som absolutt vilkår vil innebære at domstolene får et bedre inntrykk av siktedes reelle motivasjon og vilje til å gjennomføre straffen i alle tilfeller, ikke bare når dette er nødvendig av hensyn til valg av reaksjon. Videre vil en mulig fordel av å gjennomføre en personundersøkelse allerede forut for pådømmelse, være at behovet for etterfølgende domstolskontroll forminskes. Med personundersøkelse som et absolutt vilkår, vil det generelt sett være lettere for domstolene å sikre at ungdomsstraff er en hensiktsmessig straffereaksjon i det enkelte tilfellet, og for at grunnleggende hensyn bak straffereaksjonen vil kunne bli ivaretatt på en tilfredsstillende måte når straffen skal gjennomføres.¹³⁵

På den andre siden må det vektlegges at begrenset involvering fra domstolene underveis i straffgjennomføringen, ikke er uvanlig ellers i straffeprosessen. Med unntak av ND-program, er det forvaltningen som har ansvaret for å følge opp den enkelte domfelte og sikre tilfredsstillende fullbyrding av straffen. Kriminalomsorgen har eksempelvis ansvaret for å gjennomføre varetektsfengsling, fengselsstraffer og samfunnsstraffer.¹³⁶ I forarbeidene har lovgiver fremhevet «viktigheten av helhetlige løsninger», og det har videre blitt uttalt at forvaltningen må bidra aktivt «for å oppnå en optimal straffgjennomføring ...».¹³⁷ Det at forvaltningen generelt sett har blitt tildelt ansvaret for straffgjennomføring kan tale for at hensynet til domfeltes rettssikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt av forvaltningen, til tross for at domstolene ikke overprøver selve gjennomføringen av ungdomsstraff. I forarbeidene til

¹³² Se bl.a. PRE-2017-10-20-1650 s. 5

¹³³ Se FOR-1985-06-28-1679 § 14-1 flg.

¹³⁴ Samtykkekravet er nærmere beskrevet i punkt 3.2 *Vilkårene for ungdomsstraff*

¹³⁵ De grunnleggende hensynene er beskrevet i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

¹³⁶ Dette følger av straffgjennomføringsloven § 1

¹³⁷ Ot.prp.nr.5 (2000-2001) pkt. 5.4.5 s.32

ungdomsstraff la lovutvalget frem etterfølgende domstolskontroll som et forslag for å sikre ungdomsstraffen legitimitet og ivareta rettssikkerheten til den straffedømte ungdommen.¹³⁸ I Prop. 135 L så imidlertid departementet bort fra forslaget, da de fant at både rettssikkerhetshensyn og legitimitetshensyn ble tilfredsstillende ivaretatt også uten en etterfølgende domstolskontroll.¹³⁹ Dette taler i utgangspunktet for at økt domstolskontroll av ungdomsstraffens innhold er et unødvendig tilskudd til dagens ungdomsstraff.

På den andre siden må det igjen fremheves at ungdomsstraffens lovtekst oppstiller få krav til vellykket straffegjennomføring.¹⁴⁰ Konfliktrådet har derfor stor adgang til å differensiere ungdomsstraffens art og omfang. Dette taler for at det er behov for økt domstolskontroll av ungdomsstraffens innhold og fullbyrdelse, og at de grunnleggende hensynene ikke blir tilfredsstillende ivaretatt av dagens system. Sammenligner man igjen med ND-program, kan man bemerke seg at denne reaksjonsformen skal gjennomføres i hele fire faser.¹⁴¹ Den enkelte domfelte skal videre møte en fast dommer flere ganger i løpet av gjennomføringsperioden, og her avgjør domstolen om straffedømte er klar til å gå videre til neste fase i programmet. På grunn av at ungdomsstraff og ND-program har betydelige likhetstrekk i både innhold og oppbygning, er det betenkelig at positiv rett oppstiller svært få krav til gjennomføringen av ungdomsstraff. Et mulig alternativ til dagens system kan eksempelvis være at domstolene må kontrollere og godkjenne ungdomsplanen før denne kan gjennomføres.¹⁴² Dette taler for at det er behov for en reform av ungdomsstraffen.

Etter å ha drøftet om domstolene fører tilstrekkelig kontroll med ungdomsstraffens innhold og gjennomføring, er det mye som taler for at dette ikke er tilfelle. Domstolene har svært begrenset mulighet til å gripe inn og føre kontroll både underveis i straffegjennomføringen, og dette vil være særlig betenkelig ut i fra hensynet til domfeltes rettssikkerhet. Dette blir særlig tydelig når man sammenligner ungdomsstraffens ordning med den omfattende domstolskontrollen av ND-program, som også er en reaksjonsform beregnet på en begrenset gruppe lovbrøyttere. Selv om ungdomsstraff er en straffereaksjon som skal være fleksibel og individuelt tilpasset, tilsier også hensynet til likebehandling og forutsigbarhet at det er behov for større grad av domstolskontroll. Det anses faktisk som viktigere å kontrollere straffens

¹³⁸ I NOU 2008: 14 pkt. 9.5.5.8 s. 154-155

¹³⁹ Se pkt. 10.11.1 i proposisjonen

¹⁴⁰ Se f.eks. konfliktrådsloven kapittel IV. Dette ble inngående drøftet i punkt 4.2 *Er ungdomsstraff en individuelt tilpasset reaksjon?*

¹⁴¹ Det fremgår av FOR-2017-10-20-1650 § 7

¹⁴² Slik som den nordiske ordningen er, se første avsnitt i punkt 2.3 *Et komparativt blikk*

innhold nettopp når aktørene og organene har fått såpass utstrakt kompetanse til å tilpasse og justere ungdomsstraffen ut ifra flere ulike, og ofte motstridende hensyn. Den manglende domstolskontroll av dagens ungdomsstraff taler dermed for at det er behov for en reform av straffereaksjonen.

5 Avsluttende betraktninger

I denne oppgaven har dagens ungdomsstraff blitt analysert og sammenlignet med lovgivers intensjon med straffarten.¹⁴³ Det har blitt reist noen betenkeligheter omhandlende konkrete elementer i ungdomsstraffen som anses å komme i et visst motsetningsforhold til de grunnleggende hensynene som ligger bak straffarten. Videre har det blitt sett på hvordan, og i hvilken grad, slike avvik kan avhjelpes ved en mulig reform av ungdomsstraffen. Etter å ha drøftet ungdomsstraffens straffende element i punkt 4.1, er det mye som trekker i retning av at dagens ungdomsstraff ikke er tilstrekkelig straffende til å kunne regnes som en straffereaksjon. Dette tilsier at dagens ungdomsstraff ikke ivaretar de grunnleggende hensyn og lovgiverintensjonen bak ungdomsstraff på en tilfredsstillende måte.¹⁴⁴

For å fremheve ungdomsstraffens straffende element ble det i punkt 4.1.1 foreslått å øke ungdomsstraffens fysiske kontroll med for eksempel delvis institusjonsplassering. Institusjonsplassering vil kunne sikre at lovgiverintensjonen og formålene bak ungdomsstraffen i større grad enn i dag vil kunne ivaretas, ved at ungdomsstraff da lettere vil virke *straffende* samtidig som et opphold på institusjon åpner opp for økt grad av tilsyn. Dette vil i utgangspunktet tale for at det er behov for reform av ungdomsstraffen. I denne sammenheng må det imidlertid bemerkes at lovgiver flere ganger har understreket at formålet med ungdomsstraff er at færre barn skal sitte i fengsel.¹⁴⁵ Det er derfor usikkert om økt bruk av institusjonsplassering vil være et tilfredsstillende alternativ til dagens system.

I punkt 4.2 *Er ungdomsstraffen individuelt tilpasset reaksjon?* ble det ansett som betenkelig at lovteksten ikke oppstiller strengere krav til utformingen og gjennomføringen av ungdomsplanene. Dette er betenkelig, til tross for at lovteksten dermed også legger til rette for en fleksibel tilnærming, slik lovgiver tiltenkte seg.¹⁴⁶ Ungdomsplanen er et av ungdomsstraffens hovedelementer, og det anses derfor som særlig uheldig at det her kan oppstå en betydelig risiko for vilkårlighet og forskjellsbehandling. Ikke minst er dette betenkelig i lys av hensynet til barnets beste. Her kan man dermed se et eksempel på at det finnes konkrete elementer av ungdomsstraffen som på den ene siden ivaretar

¹⁴³ Se særlig oppgavens del 4 *Fungerer dagens ungdomsstraff?*

¹⁴⁴ Lovgiverintensjonen er beskrevet i punkt 3.3 *Gjennomføring av ungdomsstraff*, og grunnleggende hensyn er beskrevet i punkt 2.2

¹⁴⁵ Se bl.a. siste avsnitt i punkt 1.1 *Oppgavens tema, problemstilling og aktualitet*

¹⁴⁶ Se bl.a. siste avsnitt i punkt 2.2 *Grunnleggende hensyn*

lovgeberintensjonen, samtidig som hensynene bak straffarten ikke ivaretas på en tilfredsstillende måte. Dette vil, i hvert fall til en viss grad, tale for at det er behov for reform av straffarten.

Videre ble domstolenes begrensede adgang til å overprøve og påvirke ungdomsstraffens innhold, ansett som betenkelig i punkt 4.3 *Ungdomsstraff og domstolskontroll*. Positiv rett legger til rette for at ungdomsstraffen kan være en fleksibel og individuelt tilpasset reaksjon, samtidig som forvaltningen (konfliktrådet) har omfattende kompetanse til å differensiere ungdomsstraffen art og omfang. Dette taler tungt for at det er et særlig behov for at domstolene har mulighet for å kontrollere straffens innhold og gjennomføring, både underveis i straffegjennomføringen og i etterkant. Dette inntrykket blir forsterket av å sammenligne ungdomsstraffen med ND-programmer. Det ble funnet vektige argumenter som taler for at tilsvarende ordning, med økt grad av domstolskontroll vil være fordelaktig også for ungdomsstraffens tilfelle. Et mulig motargument er imidlertid at ND-program er et klart unntak fra det ordinære systemet ved de øvrige straffereaksjonene.

Etter denne analysen, kan det se ut til at det er mulig å foreta en rekke reformer innenfor dagens ordning som kan bidra til å øke rettssikkerheten og ivareta grunnleggende hensyn på en bedre måte. Å åpne for en betydelig økning av etterfølgende domstolskontroll, vil ut ifra denne analysen se ut som om vil kunne bidra i til økt ivaretagelse av lovgivers intensjon med ungdomsstraffen, samtidig som den domfelte ungdoms rettsikkerhet vil kunne bli ivaretatt gjennom hele straffegjennomføringen. Det at en lignende reaksjon med betydelig domstolskontroll – ND-program – har blitt vedtatt og tatt i bruk i etterkant av at ungdomsstraffen trådte i kraft i 2014, taler tungt for at økt domstolskontroll kan være et reelt alternativ til dagens system med ungdomsstraff. I lys av særlig dette momentet, er det grunn til å tro at lovgiver vil foreta flere justeringer av straffereaksjonen i løpet av de forestående årene. Dette støttes opp av at det så sent som i 2019 kom en omfattende rapport på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet, som grundig tar for seg hvordan ungdomsstraffen har fungert i praksis til nå.

Avslutningsvis må det fremheves at man fremdeles er i en tidlig fase med ungdomsstraff, på grunn av at reaksjonen trådte i kraft så sent som i 2014. Det vil derfor ikke være mulig å si noe om konkrete virkninger av dagens ungdomsstraff i et langsiktig perspektiv. Det vil derfor også være krevende å trekke frem elementer av ungdomsstraffen som står i et klart motsetningsforhold med lovgivers intensjon og hensynene bak straffarten. Dette må særlig ses

i lys av det begrensede rettskildematerialet som i dag foreligger. Dette vil sannsynligvis endre seg i løpet av de neste årene, og det vil i nærmeste fremtid bli enklere å peke på (eventuelle) problematiske sider av ungdomsstraffen. Denne antatte utviklingen vil gi et bedre grunnlag for å vurdere om det er behov for en reform av straffarten. Etter denne analysen er det likevel grunn til å hevde at en reform av ungdomsstraffen vil føre til at straffarten i større grad enn i dag, er i tråd med lovgivers intensjon med straffarten. Ved å ivareta lovgiverintensjonen og de bakenforliggende hensynene på en bedre måte, vil ungdomsstraff kunne bli et mer hensiktsmessig og fullverdig tilskudd til norsk strafferettspleie.

Kildeliste

Lovgivning og forskrifter

Lov 17. mai 1814 Kongerike Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 9. april 1965 om strafferettslege åtgjerder mot unge lovbyrtarar
(Ungdomsreaksjonsloven)

Lov 12. juni 77 nr. 51 om endringer i straffeloven m.m. (heving av den kriminelle lavalder)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
(menneskerettsloven)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven)

Lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven)

Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen) (FOR-1985-06-28-1679)

Forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll (FOR-2017-10-20-1650)

Konvensjoner

FNs konvensjon om barns rettigheter 20. november 1989 (barnekonvensjonen)

Forarbeider

Ot.prp.nr.90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

NOU 2008:15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll

Prop. 135 L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)

Prop. 57 L (2013-2014) Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven)

PRE-2017-10-20-1650 Forslag til forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll

Rettspraksis

Rt-1977-1207

Rt-2010-1313

HR-2016-1364-A

HR-2016-1365-A

HR-2017-579-A

Bøker

Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 1993

Artikler

Linda Gröning, «Kriminell lavalder – noen utgangspunkter», *Tidsskrift for strafferett* 04/2014 (Volum 14), s. 314-332

Nettsider

Dag Gundersen, *Reform*, Store Norske leksikon <https://snl.no/reform>, 4. mai 2018 (lest 4.mars 2020)

Store Norske Leksikon, *Arbeidsskole – straff*, https://snl.no/arbeidsskole_-_straff, 21. November 2019 (lest 17. Mars 2020)

Socialytelsen, *Innhold i ungdomssanktionen*, <https://socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet/Ungdomssanktionen/indhold>, 7. Januar 2019 (lest 15. April 2020)

Gro Jørgensen, *7383 saker til Konfliktrådet i 2019. Flere får ungdomsstraff*, 9. Januar 2020, <https://www.konfliktraadet.no/flere-faar-ungdomsstraff.6276087-314028.html>

Gro Jørgensen, *Konfliktrådet: Pressemelding*, <https://www.konfliktraadet.no/7383-saker-til-konfliktraadet-i-2019.6276094-313453.html>, oppdatert 31. Mars 2020 (lest 30. April 2020)

Kriminalomsorgen, *Narkotikaprogram med domstolskontroll*, <https://www.kriminalomsorgen.no/narkotikaprogram-med-domstolkontroll.237893.no.html>, (lest 27. Mars 2020)

Kriminalomsorgsdirektoratet, *Ny rekord for Narkotikaprogram med domstolkontroll (ND)*, <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/ny-rekord-for-narkotikaprogram-med-domstolkontroll-nd?publisherId=17847130&releaseId=17882564>, 3. Mars 2020 (lest 8. Mai 2020)

Rapporter

Campell m.fl., *Evaluation of the Northern Ireland Youth Conference Service*, NIO Report No. 12, Oktober 2005

Justisministeriets Forskningskontor, *Forskningsrapport: Udviklingen I børne- og ungdomskriminalitet 2006-2015. Med separate opgjørelser for kommuner og politikredse*, April 2016 (Danmark)

Tove Petterson m.fl., *Forskningsrapport: Institutionsvård i fokus*, nr.: 8/2017, Statens institutions styrelse SiS (Sverige)

Sigrid Bay m.fl., *Årsrapport 2018*, Konfliktrådet, 14. februar 2019

Therese Andrews m.fl., NF rapport nr.:2/2019